

Forfatter: Matti Aikio (1872-1929)**Kort biografi:**

Matti Aikio het opprinnelig Mathias eller Mattis Isachsen. På tittelbladet i debutboken heter han imidlertid Mathias Isachsen Aikio, senere kjenner vi ham bare som Matti Aikio.

Aikios oppvekst i Karasjok var ikke bare enkel. Fordommer mot alt samisk preget den norske befolkningen som besto av prest, lensmann og handelsmann. Faren, som var same, virket som klokker, lærer og gårdbruker og var dermed en slags mellomledd mellom de norske "herrene" og den samiske almuen. Midt mellom de to folkene ble også Matti Aikio stående all sin dag. Han lærte seg ikke norsk før i voksen alder, og hans første bok ville ingen norsk forlegger ha. Den utkom i Danmark. Aikio kom tidlig til Kristiania, der han livnærte seg som skribent og lærer. Han var en ekte kunstner, men var det egentlig forfatter han skulle vært? Hele livet kjempet han en stri kamp mot språket og vant aldri noen helt overbevisende seier. Fire år før han døde debuterte han imidlertid som billedhugger; kanskje dette var hans kunstneriske kall? Vi får aldri noe svar på det spørsmålet, valget var gjort 20 år tidligere. Og den andre kampen han førte, kampen mot alkoholen, hadde neppe falt annerledes ut i noe tilfelle. Matti Aikio var samisk dikter, men han var aldri helt ut samenes dikter. Han hadde respekt for mange trekk ved den samiske kulturen og var stolt av mye, men han så også klart mye negativt. Ekte same følte han seg aldri som, og blant nordmenn kjente han seg sett ned på. Men bøkene hans ble satt pris på, og de står igjen som et sterkt vitnesbyrd om levekårene til en utsatt folkegruppe.

Sekundærlitteratur:

For dem som er interessert i stoff om Matti Aikio, kan opplyses at Roger Trygve Olsen i 1981 ga ut "Finnmarksfortellinger og andre", som inneholder biografiske opplysninger og en oversikt over Aikios forfatterskap. Av samme utgiver foreligger også "I Karasjok og andre" (1982), som hovedsakelig inneholder Aikios avisartikler. Gunnar Gjengset utga i 2004 biografien "Matti Aikio. Dobbelt hjemløs.". Han disputerte for doktorgraden ved Universitetet i Umeå, Sverige våren 2011, med avhandlingen: Matti Aikio – verk og virke. Gjengset har vært primus motor for å få oversatt Aikios bøker til engelsk.

Litt om bøkene:

Interessen for Matti Aikio er – som for andre nord-norske forfattere – stadig stigende, men om vi ser bort fra debutboken, er det en overkommelig oppgave å skaffe seg samtlige bøker i god stand. Men "Kong Akab" er en særdeles vanskelig debutbok å få tak i. I 1980- og 90-årene har den så vidt vi kan se bare vært utbudt én gang.

For øvrig dukket det for noen år siden opp et helt nytt og ukjent trykk av Matti Aikio, "Borger Sire-Andaras". Skriftet refererer seg til filmen "Nordenfor Polarcirkelen" fra 1923. Samme dag som filmen hadde premiere i Kristiania, ble novellen "Borger Sire- Andaras" av Matti Aikio publisert i Aftenposten. Bilder fra filmen ble brukt som illustrasjoner, og novellen har mye av den samme handlingen.

Forfatter: Matti Aikio (1872-1929)

1904: **Kong Akab. Roman af Matti Isachsen Aikio.** København. Alexander Brandts Forlag.

Innbinding: Omslag, typografisk med blomstervignett.

Omsetningsnotat:

Et eksemplar i originale omslag ble solgt underhånden for kr. 15.000,- på slutten av 90-tallet.

Det foreligger muligens en variant av "Kong Akab". Det Kongelige Bibliotek i København har et tittelblad - ikke en bok - med følgende tittel: "Unge Hjerter eller Falk og Jenny. (Kong Akab). Roman af M.I. Aikio". Forklaringen er antakelig at J.L. Lybeckers Forlag hadde kjøpt restopplaget fra Alexander Brandts Forlag, og hadde planlagt å utsende boken uten forfatterens samtykke. Matti Aikio stoppet imidlertid nyutsendelsen, se nærmere Thor Frette: Matti Aikios første bok. Særtrykk av artikkel vedrørende bokens fremkomst. Sarpen 1946.

Se også den første av de to tidligere nevnte bøker av Roger Trygve Olsen, side 79-80.

1906: **I Dyreskind. Fortælling fra Finmarken.** Aschehoug.

Innbinding: Omslag, typografisk. Helsjirtingbind.

1907: **Ginunga-Gap. Fortælling.** Aschehoug.

Innbinding: Omslag, typografisk. Helsjirtingbind.

1911: **Hebræerens Søn.** Aschehoug.

Innbinding: Omslag, typografisk. Helsjirtingbind.

1914: **Polarlandsbreve og andre.** Helge Erichsen.

Innbinding: Omslag, typografisk. Helsjirtingbind.

1918: **Hyrdernes Kapel.** Aschehoug.

Innbinding: Omslag, typografisk. Forlagsbind i to varianter?

A. Helsjirtingbind. (Dette har vi aldri sett, og er usikre på denne variants eksistens.)

B. Sjirtingryggbind.

I tillegg foreligger det en utgave i hefter fra Samtidens Bibliotek seksogtyvende aargang 1925, hefte 1-3.

Første hefte har identisk smusstittel og tittelblad som førsteutgaven, samt samme paginering.

Hefte 1: 1-64 + reklame for Johan Falkbergets samlede romaner (8 sider).

Hefte 2: 65-112.

Hefte 3: 113-145 + 3 blanke sider.

[1920]: **Norske kunstnere. Gustav Vigeland.** Berg & Høghs Forlag.

Innbinding: Omslag. Det er tre varianter av omslaget:

A. Sorte tegnede typer horisontalt "Gustav Vigeland av Matti Aikio" og vertikalt "Norske kunstnere". Tegning av aktfigurer i blått signert Xan Krohn.

Bokvennen Erling Hedels har i et registrert notat skrevet: "Denne utgave av Matti Aikio's *"Gustav Vigeland"* blev efter Vigelands forlangende suprimert p.g. av omslaget og blev utsendt på ny med et enkelt omslag uten dekorasjon." Dette skal han ha fått opplyst hos J. W. Cappelen. Se variant B.

B. Identisk med ovenstående, men uten akktegning og "Norske kunstnere" vertikalt.

C. Tegnet tittel. For øvrig typografisk omslag med forlag oppgitt i nedre del av fremre omslag.

[1923]: **Borger Sire-Andaras.** En liten novelle, med tegnet foromslag med tittelen "Nordenfor Polarcirkelen".

Billeder fra Finnmark i 5 akter. O. Tønssbergs Bok- & Akcidenttrykkeri. 9 sider.

Dette trykket er – så vidt vi vet – ikke registrert noe sted. Nasjonalbiblioteket er for eksempel ikke i besittelse av skriftet.

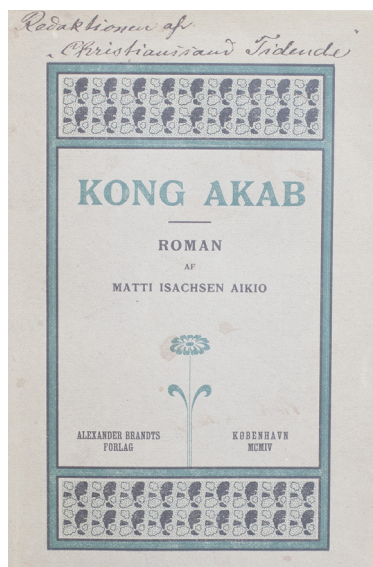
Forfatter: Matti Aikio (1872-1929)

Etter Matti Aikios død er utgitt:

1929: **Bygden på elvenesset. Roman.** Aschehoug. Regine Normann har skrevet forordet.

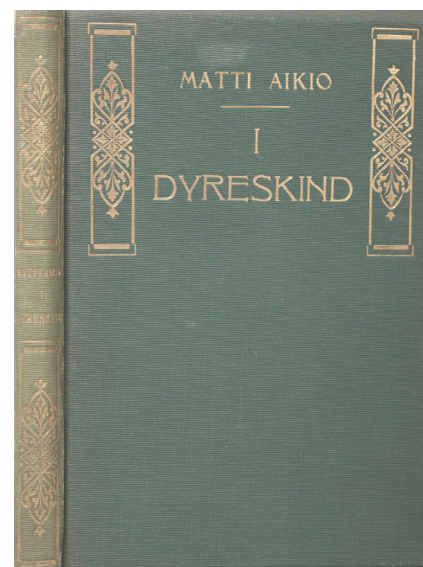
Innbinding: Omslag, typografisk. Hellsjirtingbind i to varianter:

- A. Det ordinære med forleggermerke i blindpreg på bakdekkelen.
- B. Et bind i mindre format med avvikende typer på rygg og intet forleggermerke på bakdekkelen.

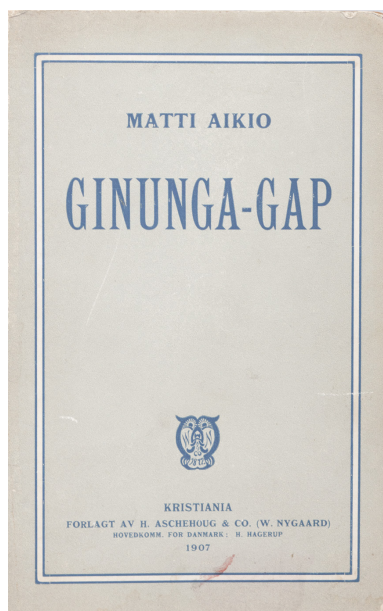

Kong Akab
1904

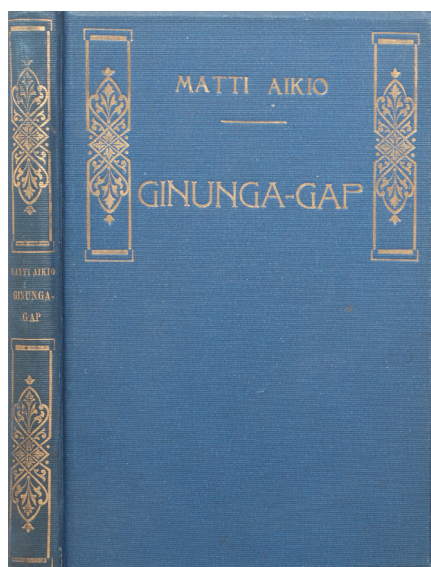
Mangler foto

I dyreskind [Forlagsbind]
1906

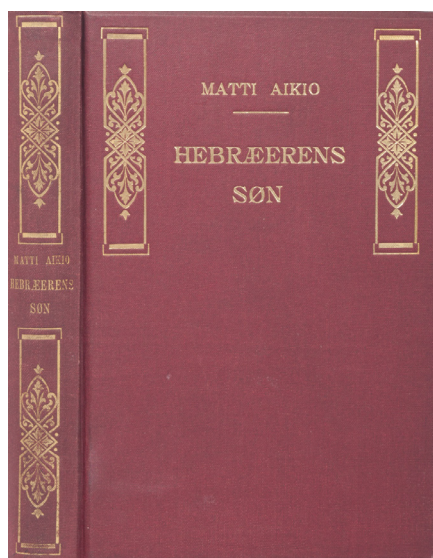
Ginunga-Gap [Omslag]
1907

Ginunga-Gap [Forlagsbind]
1907

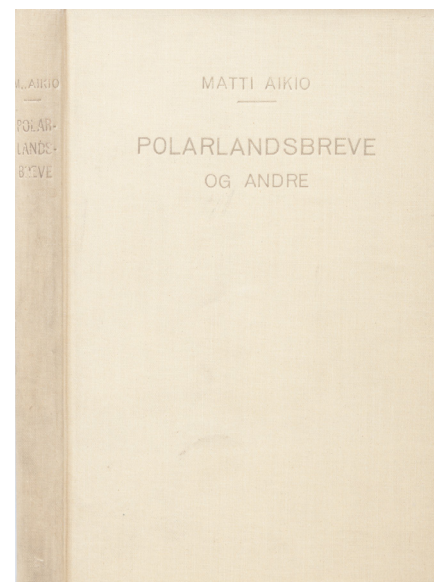
Hebræerens Søn [Omslag]
1911

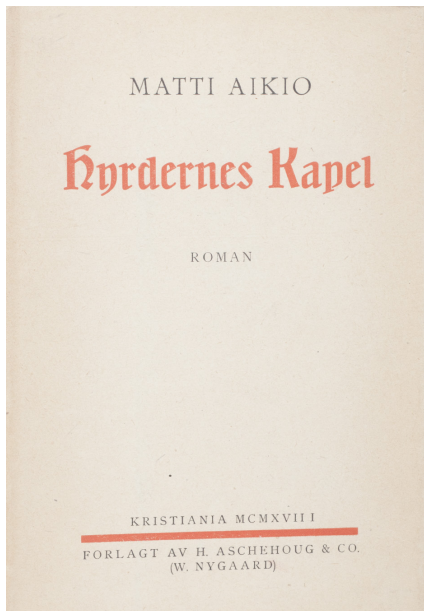
Hebræerens Søn [Forlagsbind]
1911

Polarlandsbreve [Omslag]
1914

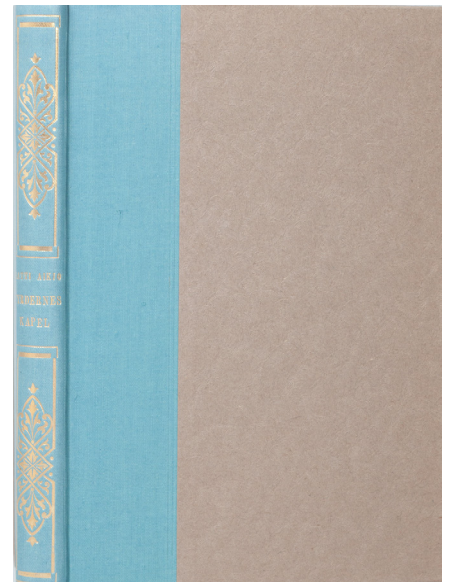

Polarlandsbreve [Forlagsbind]
1914

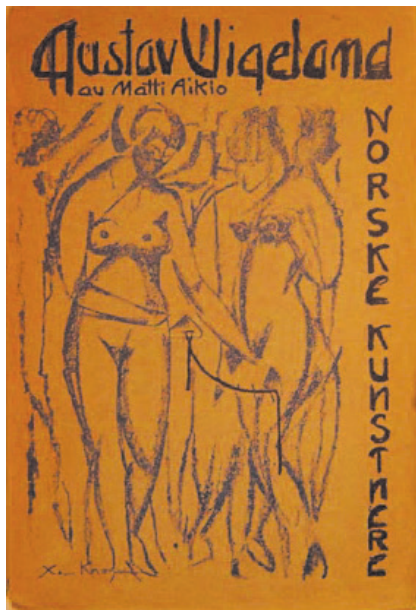

Hyrdernes Kapel [Omslag]
1918

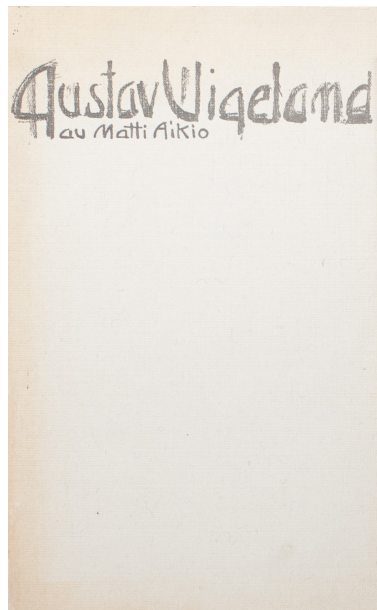
Mangler foto

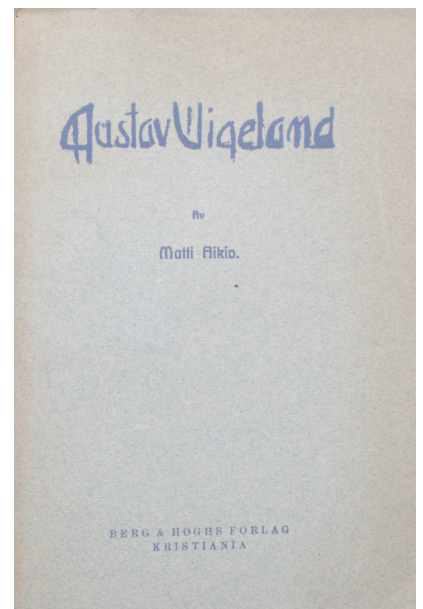
Hyrdernes Kapel [Forlagsbind, variant B]
1918

Gustav Vigeland [Variant A]
[1921]

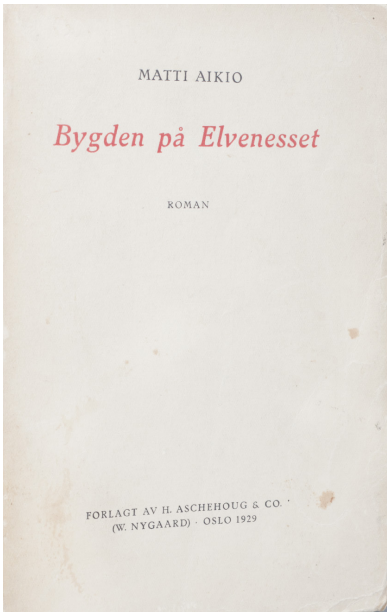
Gustav Vigeland [Variant B]
[1921]

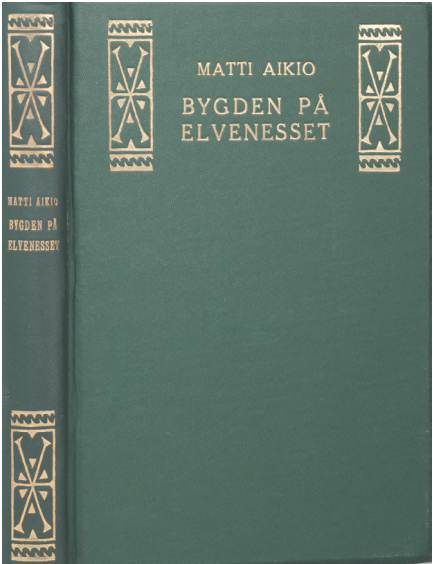
Gustav Vigeland [Variant C]
[1921]

Mangler foto

POSTHUM UTGIVELSE

Bygden på Elveneset [Omslag]
[1929]

Bygden på Elveneset [Forlagsbind, var. A]
[1929]

Bygden på Elveneset [Forlagsbind, var. B]
[1929]

Mangler foto